

4. Чорна С. Грошові кошти як об'єкт бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. 2005.С. 80-87.

5. Буряк П. Ю., Римара М. В., Бець М. Т. Фінансово-економічний аналіз: підруч. Київ:Професіонал, 2004. С.-20-36.

Колупаєв Юрій Борисович,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Залежно від ступеня розвитку фондовий ринок може виступати більш чи менш ефективним механізмом акумуляції, розподілу та перерозподілу вільних фінансових ресурсів серед галузей економік. Необхідною умовою існування фондового ринку є його інфраструктура та наявність державного органу, що регулює обіг цінних паперів і забезпечує необхідну нормативно-правову базу його функціонування. Для функціонування ринку цінних паперів необхідна наявність: емітентів, зацікавлених у мобілізації вільних коштів; інвесторів, що мають вільні кошти і шукають розміщення, яке їм вигідне; посередників, що забезпечують обмін зобов'язань (цінних паперів) емітентів на грошові кошти інвесторів. Саме емітенти цінних паперів, інвестори (покупці) та фінансові посередники при укладанні угод є основними суб'єктами операцій на фондовому ринку [1].

У ролі емітентів на ринку цінних паперів виступають компанії, товариства, підприємства та держава в особі національного уряду і місцевих органів управління. Відповідно й ринок цінних паперів можна поділити на ринок цінних паперів, що випускаються юридичними особами, та ринок державних цінних паперів [3]. Безпосередніми учасниками фондового ринку виступають держава, корпорації, фінансові посередники, населення, а також іноземні інвестори та емітенти [4, с. 362].

Як сегмент фінансового ринку фондовий ринок підлягає класифікації. В більшості літературних джерел фондовий ринок класифікують за тотожними ознаками що й фінансовий ринок [4, с. 359–362]. Вважаємо такий підхід не досконалим, оскільки не всі наведені позиції щодо класифікації притаманні фондовому ринку. Окремі дослідники здійснюють класифікацію фондового ринку згідно властивостей ринку цінних паперів поділяючи його на первинний та вторинний ринок [2, с. 191], де до:

– первинного ринку включають: ринок інструментів позики (облігації, векселі), ринок інструментів нерухомості (акції ВАТ), ринок інструментів інвестицій (акції, інвестиційні та депозитні сертифікати);

– вторинного ринку відносять: біржовий ринок (фондова біржа), позабіржовий ринок (ринок похідних інструментів: ф'ючерсів, варантів, опціонів).

Подана класифікація розмежовує фондовий ринок України на дві частини (первинний та вторинний) засвідчуючи цим самим його несистемність. Оскільки на первинному ринку емітент здійснює лише розміщення цінних

паперів через інвесторів, а на вторинному (біржовому) – укладає угоди купівлі-продажу раніше випущених цінних паперів. Такий стан речей призводить до того, що з одного боку інвестори не бажають продавати цінні папери, які придбали під час їх випуску, а з іншого – ті інвестори, які б хотіли продати цінні папери не в змозі це здійснити через відсутність покупців.

Слід також зазначити, що вторинний ринок, на відміну від первинного, не впливає безпосередньо на розміри реальних інвестицій і накопичень в країні. Проте вторинний ринок не лише забезпечує ліквідність цінних паперів, але формує їх рівноважний курс, прийнятний як для продавців, так і для покупців, і тим самим також створює сприятливі умови для їх первинного розміщення. Однак вторинний ринок має елемент спекуляції, дозволяючи витягувати додаткові доходи за рахунок курсової різниці. Курс цінного паперу, за інших рівних умов, залежить від рівня доходів, які по ним виплачуються. Природно, що ефективніші компанії можуть пропонувати великі дивіденди по акціях, що приводить до зростання попиту на них і сприяє переливу капіталу. Що стосується цінних паперів з фіксованими доходами, то біржова гра спекулянтів створює безліч способів дії на курс цінних паперів в бажаному напрямі. Можливість отримання доходу за рахунок курсової різниці так само притягає частину заощаджень населення на вторинний ринок, забезпечуючи збалансованість ринку цінних паперів в цілому.

Тому зважаючи на зазначене варто подати власну класифікацію фондового ринку та виокремити з перелічених видів той, який найбільше відповідає Україні:

1. За характером формування:

– легальний фондовий ринок – ринок на якому котируються не лише цінні папери емітовані резидентами, але й значна кількість іноземних цінних паперів згідно норм чинного законодавства;

– тіньовий фондовий ринок – ринок на якому переважна кількість цінних паперів, які перебувають в обігу купуються-продаються нелегально з порушенням законодавства.

2. За просторовою ознакою:

– вітчизняний фондовий ринок – ринок на якому перебувають в обігу цінні папери емітовані резидентами та нерезидентами відповідно до норм чинного законодавства країни;

– міжнародний фондовий ринок – ринок на якому перебувають в обігу цінні папери емітовані поза юрисдикцією будь-якої однієї країни, які пропонуються інвесторам різних країн.

3. За терміном функціонування:

– короткостроковий фондовий ринок – ринок купівлі-продажу цінних паперів, який функціонує менше п'яти років;

– довгостроковий фондовий ринок – ринок купівлі-продажу цінних паперів, який створений та функціонує понад п'ять років.

4. За ступенем розвитку:

– історичний фондовий ринок – ринок купівлі-продажу цінних паперів, який утворився внаслідок певних історичних подій;

– директивний фондовий ринок – ринок купівлі-продажу цінних паперів, датою створення якого стало прийняття та введення в дію відповідного законодавчого акту щодо його функціонування.

5. Залежно від об'єктів обігу:

– ринок цінних паперів – ринок емісії, купівлі-продажу різного роду цінних паперів;

– ринок довгострокових цінних паперів – ринок на якому перебувають в обороті цінні папери термін обігу яких понад один рік;

– ринок короткострокових цінних паперів – ринок на якому перебувають в обороті цінні папери термін обігу яких менше одного року.

6. За місцем торгівлі:

– біржовий фондовий ринок – ринок емісії, купівлі-продажу цінних паперів на якому головним організатором торгівлі є фондова біржа;

– позабіржовий фондовий ринок – ринок, де купівля-продаж цінних паперів відбувається через торгівельно-інформаційні системи.

7. За організаційною структурою:

– горизонтальний фондовий ринок – ринок на якому котируються цінні папери різні за своїм економічним статусом компаній. Прикладом є США;

– вертикальний фондовий ринок – ринок на якому цінні папери котируються в системі бірж, зберігаються та обліковуються в національному депозитарії. Прикладом є Франція.

8. За мірою ризику:

– ризиковий фондовий ринок – ринок емісії, купівлі-продажу цінних паперів який захищає учасників ринку від матеріальних втрат що можуть виникнути в наслідок фінансової кризи;

– гіперризиковий фондовий ринок – ринок який передбачає емісію, купівлю-продаж цінних паперів проте не забезпечує учасників від фінансових втрат.

9. За мірою взаємодії із зовнішнім середовищем:

– прозорий фондовий ринок – ринок, який характеризується високим рівнем значних обсягів достовірної інформації для всіх учасників ринку щодо цінні папери та їх емітентів;

– закритий фондовий ринок – ринок, який функціонує на встановлених засадах які обмежують входження нових учасників та координують діяльність діючих.

10. За суб'єктами функціонування:

– децентралізований фондовий ринок – ринок, який передбачає, що емісія, купівля-продаж цінних паперів реалізується на децентралізованих засадах, відповідаючи одночасно вимогам соціально-економічного розвитку регіонів та потребам населення забезпечуючи системну взаємодію всіх його складових;

– централізований фондовий ринок – ринок, на якому емісія, купівля-продаж цінних паперів здійснюється на централізованих засадах, які в сукупності забезпечують її несистемну цілісність.

Запропонована класифікація фондового ринку дає можливість досліджувати його у всіх її проявах.

При цьому слід звернути увагу, що Україні властивий так званий централізований фондовий ринок, який згідно встановлених норм має на меті забезпечити ефективне його функціонування та подальший розвиток, використовуючи при цьому теоретико-методологічні засади, які цьому не сприяють. Внаслідок цього, як переконує досвід, вбудовані елементи такого ринку відображають певну єдність, проте не забезпечують саме той результат який необхідно досягти. Іншими словами такий ринок можна назвати «неефективним». Вважаємо, що головними недоліками, які порушують основу функціонування та розвитку ефективного фондового ринку є відсутність: досконалої законодавчої бази, яка б стимулювала інвесторів та місцевих органів влади брати участь в даному процесі; децентралізованого механізму формування фондового ринку на основі залучення заощаджень населення, про що більш детально буде розглянуто в наступному розділі дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел

1. Владиславлев Д. Н. Конкуренция и монополия на фондовом рынке. М.: Экзамен, 2001. 256 с.
2. Маслова С. О., Опалов О. А. Фінансовий ринок: навч. посіб. 3-є вид., виправлене. Київ: Каравела, 2004. 344 с.
3. Ходаківська В. П., Беляєва В. В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2002.-616 с.
4. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Знання_прес, 2002. 535 с.

Котляр Інна Ігорівна,

студентка,

спеціальність «Менеджмент»;

науковий керівник:

Бондарук Ігор Сергійович,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри маркетингу та управління бізнесом,

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНЦІЇ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Однією з важливих невирішених проблем конкуренції є проблема врахування особливостей конкуренції в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки. Конкурентоспроможність економіки має принципове значення для вирішення економічних і соціальних проблем в суспільстві та в державі.

До того ж, проблеми конкуренції характеризуються важливою специфічною особливістю в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки, з урахуванням того, що сутність соціально орієнтованої ринкової економіки, полягає в